

Gezegende vrouwen

Gender en macht

5 februari 2023

Voorgangers: Derk Stegeman, Ria Huisman, Hans Opschoor

Opening

Lied: - Goed is dat je niet doet wat slecht is -Psalm 1 vrij (t. Huub Oosterhuis, m. Antoine Oomen)

Inleiding

Gezegende vrouwen. Ze bestaan echt – schreef ik in de aankondiging van deze dienst. Dat klinkt natuurlijk een beetje koddig, maar ik moest een gevoel van misplaatstheid overwinnen om uitgerekend in deze dienst als voorganger te figureren.

Gezegende vrouwen. De titel kan misleiden, want ik bedacht me dat het niet alleen over gezegende vrouwen gaat, maar minstens zozeer over het gelukkig prijzen, het zegenen van vrouwen. En over vrouwen die zegenen, het zegenen door vrouwen. Meer dan over gezegende vrouwen gaat het dus misschien wel over zegenende vrouwen.

En dan voel ik mij ook weer iets meer op mijn gemak. Want het is voor mij niet zo moeilijk om namen van vrouwen te bedenken, door wier aandacht, kennis, liefde, wijsheid en rechtvaardigheid ik mij gezegend weet. Ik hoop dat dat voor jullie evenzeer geldt.

In deze viering zoomen we in op vrouwen die zegenen en we lezen en zingen hun teksten. Maria de Groot allereerst. Theoloog, schrijfster, dichters. Voormoeder van de basisbeweging, initiatiefneemster van het politieke avondgebed en ook mystica. Ze publiceerde tientallen boeken. *Psalmen van een vrouw* ontstond in een tijdspanne van 25 jaar en we lezen daar 3 psalmen uit.

Daarnaast horen we de stemmen van Henriëtte Roland Holst, Mariëtte Harinck en Teresa van Avila, de grote mystica uit de 16e eeuw die door Maria de Groot als haar geestelijke moeder wordt beschouwd.

En we gaan aan het eind van deze dienst de wereld in met de inclusieve zegen die Petra Kerssies schreef (per abuis staat daar in de liturgie overigens de naam van Oosterhuis).

Tot slot nog even dit: de psalmen van Maria de Groot beginnen steeds met 'Gelukkig de vrouw'. Goed om daarbij te kunnen bedenken dat de Nederlandse woorden gelukkig, welzalig en gezegend door elkaar gebruikt worden in de Nederlandse vertalingen.

Gebed

Laten we stil worden en bidden.

Barmhartige en Liefdevolle,

Omdat we gezien willen worden,
omdat we door en doorzichtig willen zijn
zoeken we jouw aangezicht.

Doorzie ons bestaan
en verbreek onze geslotenheid.
Voed ons met de zachte krachten,
ontkiem in ons scheuten van hoop.

Beziel ons spreken met liefde
en laat ons zwijgen vol vertrouwen zijn.
Amen.

Kyrie - Wees genadig ged) (t. Huub Oosterhuis, m. Antoine Oomen)

Gelukkig de vrouw I (t: Maria de Groot – Psalmen van een vrouw)

Gelukkig de vrouw
die niet aanschuift in de kring der heersers,
die haar naam niet te grabbel gooit
in de strijd om de macht
maar die op de zachte krachten vertrouwt,
de vleugels die haar verheffen.

Zij is als het adelaarsjong
door de moeder omhoog gedragen.
Zij scheert langs klippen van sneeuw en steen
zonder zich te bezeren.
Haar horst is de zon.

Niet zo de jagers die blazen
aan de voet van de bergen.
Machteloos moeten zij toezien
hoe ver zij hen overtreft.

Gelukkig de vrouw die vertrouwt
op zichzelf en de buigzame liefde.

Overweging (Ria Huisman)

Deze psalm van Maria de Groot is een vrouwelijke variant op psalm 1. Ook hier de oproep om niet aan te schuiven in de kring van heersers en machtigen. Een vrouw die op de zachte krachten vertrouwt, die op zichzelf en de buigzame liefde vertrouwt, die vrouw wordt gelukkig, die is gezegend. Dit geldt natuurlijk ook voor mannen.

Als je psalm 1 van Huub Oosterhuis leest of zingt, denk je dat het niet zo moeilijk moet zijn om goed te doen. Je hoeft alleen maar niet te doen wat slecht is.

Wij gruwen van mensen als Poetin, over de macht die hij zich toe-eigent, de oorlogen die hij voert. Dan is het gemakkelijk om niet bij hem aan te schuiven.

Maar onverschilligheid over onrecht, je naaste liefhebben als jezelf, de vluchteling, de arme recht doen: dat valt allemaal nog niet mee. Vooral als die naaste zo anders is dan jij.

We laten ons vaak gemakkelijk meeslepen door wat anderen zeggen. We laten ons beïnvloeden door reclameboodschappen, we vertonen kuddedrag. We kijken zo gemakkelijk weg, de andere kant op. Huub Oosterhuis zegt het zo: Gelukkig ben je als je een beetje kunt leven met de tegenstellingen in jezelf. Gezegd ben je als je bij een groter verband hoort dan alleen je familie; gelooft en meedoet in een bezielde verband, verbonden bent met mensen, ook met mensen die anders zijn, andere gewoontes hebben.

Zoals psalm 112 zegt: je zou gelukkig willen zijn, stevig, vrolijk, rechttop, goed wonen, wat geld, aardig worden gevonden, lief.....Maar wil je ook goed zijn, betrouwbaar, rechtvaardig, meedogend. Er zijn woorden gesproken, die werken ten goede, je hart versterken, je geweten scherpen. Gelukkig wie ze zoekt te horen en leeft om te volbrengen.

Lied: - De zachte krachten (t. Henriëtte Roland Holst, m. Mariëtte Harinck)

Gelukkig de vrouw II (t: Maria de Groot – Psalmen van een vrouw)

Gelukkig de vrouw die zich niet laat regeren,
die niet buigt voor de taal van wapens,
maar hoog houdt wat moeders doen,
een lichte last voor vrouwen.

Hoe blijft zij zo vrij en wijs?
Zij gaat, torst de pijn van het leven,
maar geeft zich niet af met de dood,
de voorschriften van de verwording,
de lijfeigenschap tot het einde.

Fier en aards is haar vreugde,
lichtvoetig als de flamenco,
standvastig bij iedere stap.

Gelukkig de vrouw die alleen gaat en durft.
Zij is een moeder voor wie haar zoeken.
Zij verlost eigenhandig.

Overweging (Hans Opschoor)

Hoe mooi is het niet als je bent als de vrouw die niet buigt voor "de taal van wapens". Die, zoals moeders doen: zich niet afgeeft met de dood, die leven geeft. Die gaat: "lichtvoetig als de flamingo", scheppend, verlossend.

Soms is dat verlossen gekoppeld aan strijd.

Ik denk aan Jeanne d'Arc, die het Franse leger aanvoerde tegen Engelse landjepickers, om als 19-jarige te sterven op een brandstapel in Rouen, in 1431. Maagd van Orleans, Nationale Franse heldin, in 1920 zelfs door de kerk van Rome heilig verklaard. Toch nog gezegend.

Ik denk ook aan dat meisje uit Myanmar op een foto in Trouw deze week. Ze stond op voor vrijheid in haar land, ze keek de gewapende verdedigers van de machten van nu recht in de bek, de loop van hun geweer letterlijk onder haar neus. Haar verzet was geweldloos. Nog wel.

De gelezen psalm schets een vrouw die in de strijd vertrouwt op de zachte krachten: die zijn als vleugels die haar verheffen. Wat betekent dat? Moeten we dan niet instemmen als Oekraïne "ons" om wapens vraagt tegen een genadeloze agressor? Of geef je je zo "...af met de dood", terwijl je leven wilde behouden?

Maar ook wijst de psalm "verwording" af: verwording die mensen tot lijfeigenen maakt, die hun ontplooiingsrecht afneemt, ze een andere dood instuurt? Vraagt dat niet om solidariteit met hun verzet - ook als dat zelf toch levens vergt? Wat, als we geen geweldloze weg zien naar een Oekraïne

waar mensen waardig en in vrede kunnen leven? Wat, als zo'n toekomst er niet kan komen zonder barensweeën? We zitten beknelde in een vreselijk dilemma: klem tussen twee verschrikkelijke kwaden.

De voorkant van de liturgie toont flamingo's in een kale moddervlakte tussen stompen van wat ooit een mangrovebos was vol leven. Die flamingo's zochten daar naar voedsel: kreeftjes, wormen, algen. Vergeefs? Een van hen gaf dat op. Met majestueuze vleugelslagen hief zij zich op, op weg naar een plek met meer zicht op voedsel, op leven. Ze leek te dansen. De psalm zegt: "Fier en aards, ... standvastig bij iedere stap". Gelukkig de vrouw die zo gaat en durft: "Zij verlost eigenhandig". Laten we haar gelukkig prijzen; laten we haar voor onze ogen houden, waar en zolang dat kan.

Lied: - Niemand dan jij (t. Huub Oosterhuis, m. Antoine Oomen)

Gelukkig de vrouw III(t: Maria de Groot – Psalmen van een vrouw)

Gelukkig de vrouw die haar eigen weg gaat,
die zich niet laat weerhouden

door de wetten van mensen,
verboden door heersers bedacht.

Zij kent haar weg als geen ander.
De Eeuwige legde hem uit.

Het doel staat haar helder voor ogen.
Niemand brengt haar daarvan af.

De vrouw is voor liefde geschapen.
Altijd wordt zij moeder, altijd.

Leven schenken is haar bestemming.
Zij koestert de kinderen, zij voedt hen,

Zorgt voor die haar nodig hebben.
Haar familie is heel de mensheid,

niemand die daarbuiten valt.
Gelukkig de vrouw die alleen gaat,

Zij scheidt een hechte gemeenschap.
Belangeloos geeft zij haar liefde,

Gevoed door de Eerste, de Ene,
De Moeder van al wat leeft.

Overweging (Derk Stegeman)

Deze psalm staat op spanning. De zegen in deze psalm lijkt haaks te staan op de bestemming. Maar is dat wel zo?

In de liturgie kun je het niet helemaal goed zien, maar deze psalm is heel symmetrisch opgebouwd. Tien strofen van twee regels die steeds min of meer hetzelfde zeggen.

Precies in het midden staan twee strofen, die bijna een klassiek vrouwbeeld schetsen:

De vrouw is voor liefde geschapen,
altijd wordt zij moeder, altijd.

Leven schenken is haar bestemming
Zij koestert de kinderen, zij voedt hen,

Dit moederlijke midden, dat leven-gevend en voedend is, wordt aan beide zijden omlijst door vier strofen, waarin gezegend wordt de vrouw die haar eigen weg gaat, gezegend de vrouw die alleen gaat.

Gelukkig de vrouw die haar eigen weg gaat. Eigen in de zin van: niet bepaald door wetten van mensen of verboden van heersers.

Niet zo zeer autonoom, als wel met een eigen kompas en ook zelf koers houdend, in verbinding met de Eeuwige.

De ruimte om die eigen weg te zoeken, moet op wetten en verboden bevochten worden. De eigen weg is hier vast ook een eenzame gang. Maar er rust wel zegen op!

In de laatste vier strofen staat het alleen-gaan in een ander licht. De achtste strofe luidt:

niemand die daar buiten valt.
Gelukkig de vrouw die alleen gaat,

Als met andere woorden de mensheid tot haar vrouwelijke bestemming komt, dan wordt niemand meer buitengesloten. Nu kan de vrouw die alleen gaat gaandeweg gemeenschap scheppen.

Opeens wordt dan ook de ontwikkeling duidelijk die deze psalm schetst.

Tegenover de verboden der heersers aan het begin staat de hechte gemeenschap aan het eind.

Deze gemeenschap gedijt niet bij de wetten die mensen bedenken, maar wordt integendeel gevoed door belangeloze liefde.

En komt aan het slot de vrouw tot haar bestemming als geschapen naar het beeld van God, de Moeder? Of is het juist de Eeuwige die tot haar bestemming komt als de Eerste, de Moeder van al wat leeft?

Gezegend, gelukkig de vrouw die haar eigen weg gaat!

Amen

Lied: - **Dat ik aarde zou bewonen** (t. Huub Oosterhuis, m. Tom Löwenthal)

Voorbeden

Licht voor ons, in ons, onder ons,

We danken voor ons leven, hoezeer we ook bezorgd zijn over, zelfs bang zijn voor, de bedreigingen daarvan. We houden ons vast aan onze hoop op een toekomst van vrede en gerechtigheid, van waardigheid en leefbaarheid voor allen. We voelen ons daarin verbonden met elkaar, hier in de Haagse Dominicus, en ook als deel van de oecumene, met de hele bewoonde Aarde - ook waar de wereld van nu en van hier barsten vertoont van gewelddadigheid, natuurverwoesting, honger en ongelijkheid, uitsluiting en uitbuiting.

We zijn dankbaar voor de inzet van mensen die ons voorleven dat dat hopen zinvol is. Gezegende mensen. Gezegende wezens.

"**Soms** - in een flits - dat **licht** van ooit,
als sterren om je heen gestrooid:

een weten dat wat steeds vermoed
je **voeten vrolijk dansen doet.**"

Dat wij niet uit elkaars genade vallen, niet uit het verbond van solidariteit. Mogen wij weg blijven van het geloof in de macht van geld en bezit, van het recht van de sterkste, van de verlokking van kortzichtig eigenbelang. Mogen wij zolang het kan ons vasthouden aan de kracht van overreding, verbondenheid, waarheid, schoonheid, liefde. Dat wij zo blijven: "... andere zielen, onontkoombaar en voorgoed aangerakt".

We denken aan wat vanuit ons hier aanwezig is toevertrouwd aan ons voorbedenboek.....

"Heer, ontferm U".

Collecte voor het Wereldhuis

Tafellied: - Gezegend de onzienlijke (t. Huub Oosterhuis, m. Bernard Huijbers)

Breken en delen

Lied: - Nada te turbe (t. Teresia van Avila, m. Taizé)

Afsluiting

Lied: - De zegen (t. Huub Oosterhuis, m. Tom Löwenthal)